

האם כלל המנוחה הופך את שישי לשבת בצום י' בטבת/יהושע גרינשטיין?

(I) מבוא

מסכת עירובין דף מ: מ"א-א אמר רבה; כי הוינן בי רב הונא, איבעיא לן: "בר בי רב דיתיב בתעניתא במעלי שבתא, מהו לאשלומי?" ... **ורבי יוסי** אומר: מתענה ומשלים.... ואמר עולא: הלכה כרבי יוסי.... דרש מר זוטרא משמיה דרב הונא: הלכה, מתענין ומשלימין. התלמוד ירושלמי מסכת תענית פרק ב דף סו טור ב/הי"ד - הלכה כמי שהוא אומר מתענה ומשלים...

אין חופה לשה"ס	"שה"ס" ... דף "כניסת שבת"	שה"ס דף הלילה
<p>תוספות [עירובין דף מא עמוד ב ד"ה "והלכתא"] - פירוש; אם ירצה להשלים דשרי להשלים... המרדכי [עירובין סימן תצ"ד] - פעם אחת אירע י' בטבת יום ו' וכרצה ר"י לילך לבהכ"נ טעם תבשיל כדי שלא יכנס לשבת כשהוא מעונה. ותימה; הא קאמר הכא "מתענה ומשלים?" וי"ל- דאיבעיא להו; "מהו להשלים", ומסיק ד"מתענה ומשלים", כלומר יכול הוא להשלים אם ירצה. ומיהו, טוב שלא להשלים שלא יכנס לשבת כשהוא מעונה.</p>	<p>המרדכי [עירובין סימן תצ"ד] - הלכתא מתענה ומשלים; כתב רבינו מאיר דהשלמת תענית בע"ש סגי עד לאחר תפלת ערבית שהיא מפלג המנחה ואילך... ואם בא הצבור מבית הכנסת מבוע"י מותר לאכול מיד דכיון דכבר התפללו אם כן כבר קבלו שבת עליהם. שהוא מפרש "מתענה ומשלים" עד אחר התפלה</p>	<p>הרוקח [הלכות שבת סימן לו] - אין להתענות לכתחלה בערבי שבתות... ואם מתענה ישלים עד הלילה כדמסיק בערובין... הלכה מתענה ומשלים... המאירי [ספר מגן אבות לר"מ המאירי ענין כג] - ... שכל תעניות כיוצא באלו מתענין ומשלימין בערבי שבתות ובערבי ימים טובים בלא שום פקפוק. הרמב"ם [תענית ה/ה] - אבל אחד מארבעה ימי הצומות שחל להיות בשבת דוחין אותו לאחר השבת, חל להיות בערב שבת מתענין בערב שבת.</p>
<p>מגיד משנה [תענית ה/ה ד"ה חל להיות] - ... וכתב הרשב"א ז"ל שלא אמרו משלים אלא שאינו אוכל קודם שקיעת החמה אבל ודאי משתשקע החמה מתוספת שבת הוא וכבר קדש היום אם רצה לאכול אוכל שכיון שנכנס לתחום שבת שוב אינו רשאי להתענות ע"כ דבריו:</p>	<p>הרמ"א - וי"א דלא ישלים, אלא מיד שיוצאים מבית הכנסת, יאכל. ... ובתענית צבור ישלים, והכי נהוג (מהרי"ל). שו"ת יביע אומר [או"ח ו/ל"א] ... ומוכח דס"ל למרן דמתענה ומשלים היינו שחייב להשלים, וכ"ש בתענית צבור, דלא תליא מילתא בקבלתו, שהרי אפי' הרמ"א שהיקל בתענית יחיד, בניגוד לד' מרן, מודה דבתענית צבור צריך להשלים, ומכ"ש לד' מרן שצריך להחמיר בתענית צבור עד צאת הכוכבים, וכדעת הפוסקים הנ"ל: תוסי' שאנץ והרשב"א והריטב"א והרי"ף והר"ן והרוקח וראב"י.</p>	

להלכה

שולחן ערוך [או"ח רמ"ט] - אם קבל עליו להתענות בע"ש, צריך להתענות עד צאת הכוכבים, אם לא שפירש בשעת קבלת התענית עד שישלים הצבור תפלתו.

<p>טור [אורח חיים הלכות שבת סימן רמ"ט] - והילכתא מתענה ומשלים פי' - אם ירצה, ולא הוי כמתענה בשבת בית יוסף [אורח חיים סימן רמ"ט] - ... אסיקנא "והלכתא מתענה ומשלים" פירוש אם ירצה. כלומר אבל אינו חייב להשלים כן פירשו התוספות, והמרדכי, והרא"ש... ולא כראב"י (סי' תתנח) והרוקח (סי' לו) שכתבו שצריך להשלים. והרב המגיד כתב בפ"ה (מהל' תענית ה"ה) בשם הראב"ד שלא אמרו משלים אלא שאינו אוכל קודם שקיעת החמה... ביאור הלכה [שם ד"ה * אם לא] - ... ודע דאפי' לדעת המחבר... בת"צ כגון עשרה בטבת שחל בע"ש = משמע בב"י דמצדד להורות כהפוסקים דס"ל דהאי "מתענין ומשלימין" דקאמר הגמרא היינו אם ירצה להשלים = רשאי....</p>	<p>שו"ת מהרי"ל סימן קנז - ותענית יחיד בע"ש מנהג דילי עד אחר תפלת ערבית כדברי מהר"ם. אבל תענית צבור; לעצמי אני מחמיר להשלים ככמה רבוותא גדולי אשכנז דמחמירי, ולעלמא אני אומר דעביד כמר עביד, והכל לשם שמים. בה"ל [שם] - ומ"מ ק"ק על הרמ"א אמאי לא הזכיר בהגהתו כלל את דעת הפוסקים המובא בב"י... וביותר שגם מהרי"ל גופא בתשובה סימן קנ"ז כתב... ומש"כ בסימן ל"ג שלא התיר היינו שלא התיר בפירוש אבל לא החמיר ג"כ, ומלשון הרמ"א בהג"ה לא משמע כן ואולי משום דנהגו העולם כדעת מהרי"ל...</p>
--	---

2) תוספת שבת

מקור

מסכת ראש השנה דף ט; דמוסיפין מחול על קדש מנלן?

1) דתניא: +שמות ל"ד+ "בחריש ובקציר תשבת"; רבי עקיבא אומר: אינו צריך לומר חריש וקציר של שביעית - שהרי כבר נאמר +ויקרא כה+ שדך לא תזרע וגו'. אלא: חריש של ערב שביעית הנכנס לשביעית, וקציר של שביעית היוצא למוצאי שביעית....

2) ורבי ישמעאל...נפקא ליה מדתניא: +ויקרא כג+ "ועניתם את נפשיכם בתשעה", יכול בתשעה? תלמוד לומר "בערב" - אי בערב יכול משתחשך? תלמוד לומר "בתשעה". הא כיצד? מתחיל ומתענה מבעוד יום. מלמד שמוסיפין מחול על קדש.... אין לי אלא יום הכפורים, שבתות מנין? תלמוד לומר "תשבתו". ימים טובים מנין? - תלמוד לומר "שבתכם". הא כיצד? כל מקום שיש בו שבות - מוסיפין מחול על קדש. ...

שולחן ערוך אורח חיים סימן רסא סעיף ב - י"א שצריך להוסיף מחול על **הקודש**... ובלבד שיוסיף איזה זמן שיהיה וודאי יום מחול על הקודש. הגה: ואם רוצה להקדים ולקבל עליו השבת מפלג המנחה ואילך, הרשות בידו.

ביאור הלכה סימן רסא ד"ה * י"א שצריך - נקטו בלשון י"א משום דהרמב"ם חולק ע"ז... ועיין בבאור הגר"א שפוסק כהרמב"ם... ובא"ר כתב דלענין דינא נקטינן כהי"א הזה משום דכל הראשונים סוברין כן...וכן בשו"ע לקמן בסימן רצ"ג ס"ב סתם כהי"א הזה... אם יסברו כדעת הר"ף ושאר הראשונים שצריך תוספת.... ויהיה בזה לדידהו **חששא דאורייתא**?

הסתייגות: **מסכת יומא דף פא עמוד א** -וייכול יהא ענוש על תוספת מלאכה - תלמוד לומר +ויקרא כג+ "וכל הנפש אשר תעשה כל מלאכה בעצם היום הזה" = על עיצומו של יום - ענוש כרת, ואינו ענוש כרת על תוספת מלאכה.

אופי דין "תוספת שבת"

תוספות כתובות דף מז עמוד א - אע"ג דאמר במו"ק (ח:) "ושמחת בחגך ולא באשתך...איכא למימר דהכא איירי שעה אחת לפני יו"ט שהוא כיו"ט לענין מלאכה דתוספת דאורייתא ובטילה באותה שעה מן המלאכה ... רמב"ם הלכות שבת פרק כט הלכה יא -יש לו לאדם לקדש על הכוס ערב שבת מבעוד יום אף על פי שלא נכנסה השבת...שמצות זכירה לאמרה בין בשעת כניסתו ויציאתו בין קודם לשעה זו במעט .	תוספות [מו"ק ג: שם ד"ה יכול] ...איכא למימר ד"מבחריש ובקציר" מפקין דצריך תוספת, כלומר שהשביעית מתחלת משנה הששית וכל דין שביעית יהיה לששית ...וא"כ הוא כשביעית.
איסורי מלאכה בלבד מתחיל ביום שמי	או"מ ע"ה = 'e'ae

² לתוס' [כתובות מ"ז. ד"ה "דמסר"/חידושי הרא"ה [ברכות כ"ז:]/או"ז [הל' ער"ש י"ד] מדאור', לאו"ז בשם ר"ת מדרבנן.

נְפִיקָ"מ # 1: אכילת סעודה בזמן "תוספת":

<p>בית יוסף אורח חיים סימן רע"א/א - ... וכתב הרשב"א בריש פרק תפלת השחר (כז: ד"ה הא דאמר שמואל) בשם רבינו האי והראב"ד דהא דאמר שמואל מתפלל אדם של שבת בערב שבת ואומר קידוש על הכוס מיד קאמר ואפילו קודם שתחשך ומותר לאכול בשבת על ידי קידוש זה</p> <p>מגן אברהם סימן רסז ס"ק א - ... אבל בתוס' ורא"ש משמע דיכול לגמור הסעודה מבעי"י וכ"כ הת"ה סי' א' וכ"מ ברי"ו ח"א, וטעמא דאחר פלג המנחה חשבינן לילה</p>	<p>מגן אברהם סימן רסז ס"ק א - כ' הטור סי' רצ"ג בשם הר"י"ץ גאות במקום שנהגו כרבנן שאין מתפלל ערבית אלא משחשיכה אין להתפלל של שבת בעי"ש ולא של מ"ש בשבת ואין לקדש ולהבדיל אלא בכניסת היום... כתוב בשל"ה בשם ס"ח דמ"מ צריך לאכול כזית בלילה כדי לקיים ג' סעודות בשבת וכ"כ הב"ח סי' תע"ב בשם ר"ל מפראג</p>
<p>הכרעת המשנה ברורה סימן רסז ס"ק ה: דכיון דקבל עליו שבת, והוסיף מחול על הקודש נחשב כשבת לענין זה דיכול לקדש ולאכול מיד ויוכל לגמור סעודתו מבעי"י. ויש חולקין וסוברין שיזהר למשוך סעודתו עד הלילה ויאכל כזית בלילה, וטעמם דכיון דהג' סעודות... בעינן שיקיים אותם ביום שבת עצמו ולכתחלה נכון לחוש לדבריהם:</p>	

נְפִיקָ"מ # 2- האם זייב בתשלומי מנחה אם קיבל שבת מוקדם?

שולחן ערוך אורח חיים הלכות שבת סימן רסג סעיף טו - מי ששהה להתפלל מנחה בעי"ש עד שקבלו הקהל שבת, לא יתפלל מנחה באותה בהכ"נ אלא ילך חוץ לאותו בהכ"נ ויתפלל תפלה של חול, והוא שלא קבל שבת עמהם, אבל אם ענה וקבל שבת עמהם אינו יכול להתפלל תפלת חול, אלא יתפלל ערבית שתים.

<p>משנה ברורה סימן רסג ס"ק טא - היינו מתחלה לשם שבת ואח"כ שניה לתשלומי מנחה.</p>	<p>פמ"ג [משבצות זהב ק"ח/ח]- והוי יודע אם קיבל שבת... ועדיין יום גדול ולא התפלל מנחה מתפלל של שבת שתיים... ועדיין צ"ע די"ל ראשונה מנחה ושנייה ערבית כיון שעדיין יום הוא אין זה השלמה.</p> <p>הגהות רעק"א [שם]- וצ"ע אם בכה"ג מתפלל מנחה תחלה, כיון דעדיין יום הוא, משבצות זהב סימן ק"ח ס"ק ח'.</p> <p>משנה ברורה סימן רסג ס"ק טא - ... ואם הפך אפשר דיצא הואיל ועדיין יום הוא וזמן מנחה כ"כ הפמ"ג</p>
---	---